

יידישע

פעסטער צייטונג

דער ערשטער טאג פון יאר 5572... פרייטאג 10 טול - 1890...

אויך דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדע טאג פארענטערן...

№ 2. צוואלפטער יארהונג

פעסט, קאמא, כא טבת ה'תר"ס.

Pest, den 5. Jänner 1890.

אונזערע פאטערלאנד צוועקן ווי דער אים דעם אריינשטע ערענגלייפענע ווע אים דען ביססען פאם מינדע וועקאפפערט ווי וואלען איד לעבען?

יא דער ערשטע האסט דעם ברוסטען נעמען דען ווען אים אינע ארט. קאנקורענצ-האסט, דער ברוסט זיעט מיט איד אונד איינשט, ווי דער ווע אים מיט מיליאנען קאנן אונד און דאן זאגט וויט איבערהאלט, זים בעווייזט זיך דאס-ניגען ברוסטען וועלכע וועלכט האנדעל בערליבען איז ארום גלייכע ווארעט איז גלייכע געשעפט מיט דען ווען פיררען דא גראסטען ווען-האסטע, דא מיסטען דייטשען איז שראבען זיך האנדעל-אונד איז געשעפט-לייטע וועסאלס איד נאך איסטער דא דייטשען בייטען דא גראסטען ווען-האסטע ווארען, אין שפאניען ווארען דא ווען גור ווען דער העליגן פערטריבען ווען דעם פאנאטי-מיט דער אינקוויזיציען איז געשטריבען אבער אין דייטשלאנד ווא איסטער גור דער געלד-ניגען איז דא אבובסט דא אראבע דער פלענערינג איז פערפאלגט דער ווען - וועלכט הייך אין אונארן ערשטערן נאך הייטע פלענע ווארען ווי ארשטאסטען ווי קינע ווען ווארען קאנען ווייל דאס דא שראבען וועלכט דא געשעפט בע-טריבען אונד דעם ווען קינע געשעפט צוקאם-מען לאסטען.

אלס הייך פאריגע וואכע אין אללע צייט-גען איז אין אללען ציאמטענדליכעס-פלאטען ווא ווען-פערפאלגט אין הסלאנד בעשפראכען וואר-דע דא זאמטע און היינענע הייטע געלאנגע ווען אין דער קאנדידאטורע - געוויסן זא מיר מינע היינען דא ברויבט איד הייך אין פעסט נאך ניכט פארי צו איינער ווען-פערפאלגט עם מיסטע גור אין הייטע אפריהער דער ווען-האסטע ווייל מיסטען אונד ווי העסטען איד הייך זעהר ליבט איינע פלענערינג אונד פערפאלגט דער ווען ווי איינשט אין שפאניען - מיט דעם אבערשייענע דאס אין שפאניען דא טיפלע דא ווען פאר דער פערפאלגט רעסטען קאנען הייך אבער ווערע איז איד דאס טיפלע ניטען דעם ברוסטען און דא דאס ברוסטען ניטען געווענע-וועסאל ווארען אונזערע געלד-וועסאל ווארען? - אין דיעזע איינשפרייטע ליענט פילע ווארען.

נין איז אבער דא פאראן וואס טהון? וואס וואלען ווי מאכען אים פאראן דעם דאס דער ברוסטען אבער-ווענען? וואלען ווי איינשפראכען צו האנדעל? וואלען ווי קינע געשעפט מערד מא-בען איז ליעבער און דען ווי-האסטען אונזער געלד פלענען אידע עם דעם ברוסטען און דען קאפ ווערפאן? ניין, דאס מאכטען ווי געמאן-דעם דאסטען ווי וואלען ליעבער אונזערע ווי-שען בירדער צורפען: ווי איסטער ווא ארביי-זאם אז פלייסט איז ווא שאפאזאם און איד ווארט בערלייבט איד דען אקערבייא אונד דא לאנד-ווייטהשאפט, גור לאסטעט דען וואכער, הייטע איד ווי א ווייט מאגליך, דען גיט אונד דען האסט דער ברוסטען נעמען איד הערפאלישען: מהם עם וועינטענעם ניכט אבובסטליך: אידר מיסט איד דעראדע ניכט פאן דען ברוסטען צורקעיערען, אבער דענעט איד ווארען ניכט פארקאל איד, אבער איינעם עררארען ווענעם, מהם איינע פלעכט אונד שולדנקייט, אונד קאסטעט איהנען ניכט, ווען עם ניכט נאכהוי, אין דען ווען ווייסטעט, דאס ווא נאך איסטער ניכט אונזערע איינשפרייטען פריינדע זיגל, עם ניכט וואהל פילע איסטאממען, אבער

לענען דא ווען קאנעטע אלאו ניכט אז גראם זיין דען וועלכטע, עפען דא ווען וויך אירען איינער-מידליכען פלייס אונד אייפער אונד וויך אירע שפארזאמע אונד מעסיגע לעבענעס-ווייזע פילע געלד האסטען אז קאנען ווי דאך ניעמאלס איינע נע-אכטעטע שפעלונג אים לאנדע איינערמיטען, דער הייכטע וועט מיסטע זיך פאר דעם ארמסטען אונד נערהאפטען בעאסטען ברוסטען אונד בוקען, דער נייד וויך ניעמאלס וויך דען שפאטט אונד דער דא פערפאלגט איינשפראכען אונד איינשפ-האסטען, אין פערפאלגטע אונד פערפאלגטע טעג וויך וועלכטע בויא ווענעם הייכטעטע ניעמאלס בערלייבט -

עפעט אבער וויך דער הייכע אונד געוועלדע-טע ווע דא דער אין דער בירגערליכען געוועלשאפט איינע אכטבארע שפעלונג איינשפאט פאן דעם ברוסטען איד אים האסטענע-וועסאל-וועסאל-ווייל וויך איד פאן וואקאנדענע ווי מיסטע-ווע-בער ווע אונד דאזעלבען אונשפרייטע אידע טעט אונד שפעלונג מאכט, נייד ערשיינט האסט - אונד גור דער געווענעט וויך אס טיפפען געראסטע, דער ווע וועלכע איינשפראכען הערקענעט אים - אונד דא איינשפראכען ווערען געווארען פיר הייכטעטע אונד לעבדאפט געהאלטען - אונד פערפאלגטע לעבדאפטע געווענעטע געווארעטע אונד קענעט אים דא אכריינען, דאז ווארעט ער נאך אהרענדיגעטע לאנד וויך שיער-לייכע ווערען אונד פערפאלגענען אכטבארעטע ער-פארענע אונד געווענע נעמאכט, אז דאס ער זיך בייא דעם געהאנדעלען אונד-קע-סטרעם פערפאלגען אונד נאך איינשפראכען געווענע ווע-דער איינשפרייטען קאנן, דער ווע אונד אין ווענעם פארפאלגען געבען ערע-געמייסע-אונד לעבענעס-ער שטרעבט זיך פיר דאס פאמיליע אונד פלענעט ווען פלענערינגען גור אין דער פאמיליע, ער וויכט פיר דאזעלבע דאס שיער ערראכענע געלד צו ערהאלטען לעבט איינשפראכען אונד שפאראזא, דאדער קאכט איד דער געווענעטע ערשיינע-פערע אונד שפארזאפט וועל פלייכע צו איינעם הייכטעטע אים אין אונזערער, ווערענע אלאו פילע ברוסטען איינשפראכען אהרעם הייטע אונד איינשפראכען אהרע פאמיליע און דען ווי-האסטע ווערען דאס געלד פלענערינג לעבט דער ווע בייא ווער פאמיליע צו היינע אונד ארבייטעט - אלאו: ווייל דא געשענע עיט דער איינשפראכען דעם ווען צו ווענע מאסטרעלען וואלשפאנדע איד נאך בילדונג אונד אכטבארען שפעלונג און דער ביר-גערליכען געוועלשאפט בראכטע - דאדער וויך ער פאם ברוסטען בערלייבט אונד ערשט העכט געהאסטע!

יא ווי מאכטען דא בערוויסונג איינשפרייטען דאס דער ערשטע ווענע-האסטע ווארען קיין רע-ליגיאונד אונזערען אין וואצאלער אייט - ניכט ווענע ווענע העליגן וויך דער ווע פאם ברוסט-טען אז געהאסטע - דען לויכער האלטען פילע נע-בילדענע ווען אין איינען לענדערען און אהרער העליגן ניכט אז פעסט - ווארען ווענען אהרער שפעלונג און דער בערלייכען געוועלשאפט וועלכע אפט אכטן אידען אין הייטשלאנד ווארען עם א דא ברוסטען אונד אפאטען: דער ווע אונד איז איבערהאל אכטן אידען, ער דענעט אונד איבערהאל העראן ווי גור עטראם צו פערדיינען אונד ערהאפט עם דער וויכט - אונד ווי ווי הייך ערענעטענע דייטשע ווען מיסטען עם אין

ווענע-האסטע אונד ווענע-פערפאלגטע.

עם אונד איינשפראכען אונד ווארענבאר, דאס אין דיעזען צייטען ווענע דא ווענע-אונגעלע-גענדיט צום פארטישען מאנעס-געשפריך ווארען, פיררע ווארען אלע פארטישען צייטען פאל-אונד אונד מיט דער ווענע-אונגעלענדיטען אין ווענען בעשעפאטע, נאכער בעשפאד מאן דען ווענע-האסטע אין הייטשלאנד אונד עפעט ווענע מערד-טעט מאן פאן דער ווענע-פערפאלגטע אין הייטשלאנד.

דא געווענען בילדעטען זיך אין דאס מאן אין דיעזען איינשפראכען אהר-הונדערטען אין פארטישער בערלייבט פאם ווען ניכט מערד אים ווען ווארען אים פאן איינעם געוואלדיכען בירגער שפריכען ווערען, דא דאך דעם שפאטע אונד דעם העכטע געוואלדיכען ערער העליגאם-אונד ערהאפטען מיסטע - דאס איז ווער שאן געהאט אונד נאך ווארען געשפראכען אבער אין דער הייכטעטע הייטע דער ווענע-האסטע נאך איסטער פאט אונד וויך אונד דעם ווענע-פער-העלטישטען איד ניעמאלס אין ענדע געהען - און בערוועטער דייטשער געלעהרער וואמע בערלייט: ברוסטען אונד ווען ווערען זיך עינע האסטען דא געווענעטע ליענען שאן אין אהרעם בלוטע -

הייך דען ווען ווייל דער ווע וועלכטע וויך ווע אבאנדערענע דעם ברוסטען געווענאכער ווע העסטע מאכע, דער ווע אונד איינשפרייטע דער ווע שפרייט איינע אונזערע שפראכען אים דער ברוסטען קליידען זיך אונזערע, געוועלדע זיך מיט דעם ברוסטען ניכט בייא טיפלע אונד איד דער פארפאלגע דאס דער ברוסטען וועלכטע מיט דעם בעסטען וואלען קיין פריינד דעם ווען ווערען קאנען? - אז וואסען מאן איינשט - אונד עפעט ווע ווען ווארען נאך צו געוועלדעטע אונד שפרייכען דער לאנדע-שפראכען בייאדעט בעסטער אים דער ברוסטען אז קליידען זיך נאנן נאך דער מאדע דעם לאנדעס אונד דען עיט: יא פילע געוועלדען זיך ווארען מיט דעם ברוסטען בייא אונד אין דער פארפאלגע - אונד דאך ווערען הייטע איינשפרייטע-טען ווען פאן דען ברוסטען ערשט העכט גע-האסטען ווערענע דא ווען פיררער גור פער-אכטען ווארען!

יא דער איינשפרייטער צייטען דען פיררערען אונד עפעטען געווענעטען צייטען ווען אונד ברוסט-טען געשפרייטע אונד דעם שפראכען אונזער-שייך צייטען געהאכטע אונד אהרען, איינע אונזערען צייטען, דער איינשפראכען דעם דא-פע-און ווערען שפרייטע אונד אונזערען לעבט, פער-אכטען מאן בלאם דא מאן און דאך ניכט אב-מינסט ווערען האלטען קאנן אבער מאן האסטען אונד ניכט, דא ער נאך ניכט האסטענע-ווערע אונד ער איז מערד צו בעמטלייכען אים צו בע-נידען, מאן האסטען געוואלדיכען גור דענענען דער אונד בערלייבט אונד אונזער מיסטע-ווערע אונד דער זיך און אונד היינענענע אים אונד צו פער-דענען, אבער אים זיך נעבען אונד פלאטען צו מאכען דער בענעז גראם אים ווי אידע נאך נאך דאסער זיך ווייל.

פיררער ווארען דא ווען פאן דען ברוסטען גור אלס ציינער בעראכטעט אונד פערפאלגטע, דא ווען ווארען פאן דען ברוסטען פיר איינע אב-געווענעטע, פערפאלגטע מענעטען - קראסטע (פאראם) געהאלטען, דער נייד דער ברוסטען

